

TEHNOLOŠKE RAZMERE PRIDELAVE HMELJA V RS PO STRUKTURNIH SPREMEMBAH V LETU 2000

Martin PAVLOVIČ¹, Peter ŠTORMAN²

UDK/UDC 633.791 : 631.55 (497.4) (045)
izvirni znanstveni članek/original scientific article
prispelo/received: 23. 09. 2005
sprejeto/accepted: 24. 10. 2005

IZVLEČEK

V letu 2000 beležimo izrazite spremembe v lastnini in strukturi pridelave hmelja v RS. Za osvetlitev razmer je bila v letu 2003 opravljena anketa o tehnološko-ekonomskih razmerah na hmeljarskih posestvih v Sloveniji. Vzorec je zajel 30 naključno izbranih hmeljarskih posestev z obsegom pridelave nad 5 ha. Povprečna velikost vzorčnih hmeljarskih posestev je bila 29 ha, povprečna površina hmeljišč na posestvo pa 16 ha. 75% hmeljišč vzorca je bilo v najemu. V povprečju so imela posestva po 9 parcel velikosti med 0,8 in 4,9 ha. Povprečna hektarska poraba delovnih ur na anketiranih posestvih je znašala 70 strojnih ur, 65 traktorskih ur in 354 ročnih ur. Anketni podatki so služili tudi za dopolnitev verzije simulacijskega modela SIMAHOP 3.0. Rezultati aplikacij modela potrjujejo njegovo uporabnost za nadaljnje raziskave na podjetniški ravni.

Ključne besede: struktura pridelave hmelja, anketna analiza, območje Savinjske doline

HOP PRODUCTION IN SLOVENIA AFTER STRUCTURAL CHANGES IN 2000

ABSTRACT

In 2000 there were structural changes in a Slovenian hop industry. An opinion poll survey was carried out in 2003 that aimed at analysing a production structure and an economic situation of the Slovenian hop industry, for which 30 hop farmers (15%) with more than 5 ha of hop production were randomly selected. An average size of the farms analysed was 29 ha where their average hop area was 16 ha. 75 % of hop area included was rented. An average plot number of hop fields was 9, where their sizes range between 0,8 and 4,9 ha. A hop production per hectare on a sample farms required 70 machine hours, 65 tractor hours and 354 hand hours. The questionnaire results were used also for an updated version of the SIMAHOP 3.0 simulation model. The results validate the application of the model for further research.

Key words: hop production structure, opinion poll survey, Savinja valley region

¹ doc., dr. agr., IHPS, Žalskega tabora 2, 3310 Žalec, Slovenija

² univ. dipl. ing. agr., prav tam

1 UVOD

Pri analizah gospodarske konkurenčnosti izvozno usmerjene hmeljarske pridelave v RS je potrebno dinamično spremljati tehnološke in ekonomske razmere te kmetijske panoge, kamor se v letu 2005 s 3% svetovnih površin uvršča tudi slovenska pridelava [3, 4]. Obseg površin, podjetniška organiziranost pridelave ter optimalna izkoriščenost kapacitet strojev in opreme na posestvih odločilno vpliva v segmentu pridelovalnih stroškov na dosežen finančni rezultat posameznega hmeljarskega posestva.

Zaradi stečaja некоč največjega pridelovalca hmelja v RS - Hmezad kmetijstvo Žalec, d.d. v letu 1999 z okoli 1000 ha površin hmeljišč se je po letu 2000 velikostna spremenila struktura pridelave na preostalih hmeljarskih posestvih. Priložnost povečanja površin pridelave hmelja je omogočila približno petini pridelovalcev (17%), da so na različne načine postopno investirali v svoje dodatne kapacitete pridelave in predelave hmelja.

Za pridobitev jasnejše slike o tehnološko-ekonomskih razmerah na hmeljarskih posestvih v Sloveniji v prvih 3 letih po strukturni spremembah pa je bila na Inštitutu za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije (IHPS) v okviru diplomske naloge na Fakulteti za kmetijstvo Maribor opravljena anketna raziskava [5]. V članku je predstavljen del rezultatov omenjene ankete analize iz leta 2003 dopolnjen s podatki o površinah in sortni sestavi pridelave v letu 2005.

2 METODA DELA

V vzorec anketiranih je bilo v letu 2003 vključenih 30 hmeljarskih posestev Spodnje Savinjske doline. Vsa so imela več kot 5 ha hmeljišč in so v letu 2000 povečala svoje obdelovalne površine hmelja. Vzorec je predstavljal 15% vseh posestev v RS. Anketa je bila sestavljena iz štirih sklopov vprašanj (2.1-2.4):

- 2.1** Podatki o posestvu (število družinskih članov, skupno število domačih delavnih ur, velikost kmetijskih površin, zavarovanje pridelkov, obseg rastlinske pridelave, obseg živinorejske proizvodnje, število parcel hmelja, oddaljenost od hmeljišč, trend pridelave hmelja in trend kmetijske proizvodnje).
- 2.2** Podatki o osnovnih sredstvih za hmeljarsko pridelavo (a) hmeljišča z žičnicami - velikost v ha, povprečen pridelek hmelja v kg/ha za leto 2002 in povprečen pridelek hmelja za preteklih 10 let, (b) stroji in oprema - posebna poslopja, oprema, stroji in priključki (tip, lastnosti, letnik, delež uporabe v hmeljarstvu (%) in tržna vrednost).
- 2.3** Podatki o porabi časa po posameznih fazah obdelave hmelja na ha (število domačih oz. najetih traktorskih, strojnih in ročnih ur).
- 2.4** Podatki o porabljenem materialu pri pridelavi hmelja (gnojila, vodila, sredstva za varstvo hmelja).

Pretežni del podatkov anonimne ankete je bil v šifriran. Za obdelavo podatkov je služil tabelarni generator MS Excel.

3 DEL REZULTATOV ANKETE HMELJARSKIH POSESTEV V LETU 2003

3.1 Splošne značilnosti analiziranega vzorca

Razpon števila družinskih članov na analiziranih hmeljarskih posestvih je bil med 2 in največ 10. Povprečje pa je bilo 4,9. 60% je bilo odraslih družinskih članov (od 18 do 65 let), 28% mlajših od 18 let in 12% starejših od 65 let.

V vzorcu ni bilo izključno hmeljarskih posestev. Na vzorčnih posestvih predstavljajo druga kmetijska zemljišča - kmetijska zemljišča brez hmeljišč - 44,5% površin. Ostala kmetijska zemljišča na vzorčnih posestvih predstavljajo njive (61%), travniki (37%) in sadovnjaki in vinogradi (2%).

Ob hmeljarstvu se ukvarjajo pridelovalci predvsem in živinorejo, največ z govedorejo. V povprečju je bilo 24,4 GVŽ goveda na vzorčno posestvo. Povprečno je bilo na vsakem posestvu tudi 7 prašičev - predvsem za lastno rabo.

Največ posestev je imelo v strukturi pridelave 50 do 60% hmeljišč. Brez premene hmeljišč pa je imelo največji - 40% delež posestev med 40 in 50% hmeljišč na posestvo.

Število razpoložljivih domačih delovnih ur na dan je na različno velikih analiziranih posestvih znašalo od najmanj 12 do največ 52 delovnih ur na dan na posestvo. Povprečje razpoložljivih delovnih ur je 26 ur na dan na posestvo.

3.2 Struktura pridelovalnih površin hmeljišč

V vzorcu so bila namenoma zajeta le posestva z več kot 5 ha hmeljišč. Najmanjša površina hmeljišč na vzorčno posestvo je bila 5,3 ha, največja pa 42,0 ha (primer pridelovalne skupnosti 3 hmeljarjev). Povprečna velikost vzorčnih hmeljarskih posestev je bila 28,8, povprečna površina hmeljišč na posestvo pa 16,0 ha. Površine vzorčnih posestev so predstavljale 73% rodni nasadov, 7% novih nasadov oziroma prvih letnikov in 20% hmeljišč v premeni pretežno karantenskega značaja.

S postopnim prenosom lastništva hmeljišč Hmezada Kmetijstvo d.d. v stečaju na posamezne pridelovalce v letu 2000 so hmeljarji odkupili hmeljske žičnice, zemljišča pa so ostala last Zemljiškega sklada in so jih v letu 2003 imeli hmeljarji v najemu. Zato so ta hmeljišča obravnavana kot zemljišča v najemu. Na vzorčnih posestvih je bilo 75,4% hmeljišč v najemu, ostalih 24,6% hmeljišč je v lasti hmeljarjev.

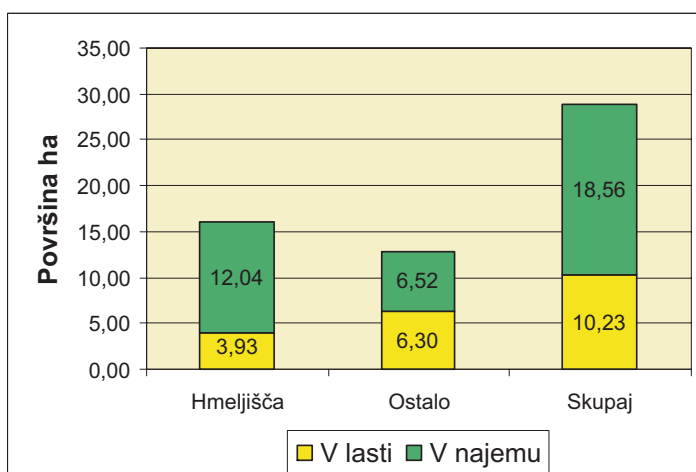
Velikost najmanjših parcel hmelja na posestvih se je gibala od 0,05 ha do 8,56 ha. Velikost največjih parcel hmelja je bila v razponu od 2,06 ha do 10,20 ha. Povprečna velikost najmanjših parcel hmelja na posestvih je bila 0,78 hektarja, povprečna velikost največjih parcel pa 4,95 hektarja.

Rezultati o prostorske razpršenosti pridelave kažejo, da je bilo povprečno 9,1 parcel hmelja na posamezno posestvo. Eno od posestev pa je imelo celotna hmeljišča v enem kompleksu.

Najmanjša oddaljenost od dvorišča posestva do hmeljišč je znašala od 0,01 km do 4,5 km (v povprečju 0,5 km). Največja oddaljenost do hmeljišč pa se je gibala med 0,5 km in 6,0 km (povprečno 2,5 km).

Površine vzorčnih posestev so predstavljale 73% rodni nasadov, 7% novih nasadov oziroma 1. letnikov in 20% hmeljišč v premeni pretežno karantenskega značaja.

Povprečni hektarski pridelki hmelja na 30 vzorčnih posestvih v letu 2002 so bili 1.582 kg/ha. Povprečni hektarski pridelki za obdobje zadnjih 10 let pa 1.865 kg/ha. Pri vseh anketiranih so se njihovi povprečni pridelki občutno zmanjšali v obdobju, odkar so obdelovali tudi hmeljišča firme Hmezad kmetijstvo, d.d.

Slika 1: Povprečna velikost vzorčnih posestev (ha)

Figure 1: Average area of analysed hop farms (Ha)

3.3 Poraba delovnega časa pri pridelavi hmelja

Rezultati ankete kažejo, da je bilo za pridelavo hmelja v letu 2002 potrebnih 489 delovnih ur, od tega 70 strojnih ur (14%), 65 traktorskih ur (13%) in 354 ročnih delovnih ur (72% vseh delovnih ur).

V delovnih konicah napeljave vodil, čiščenja in navijanja ter obiranja hmelja zahteva pridelava dodatne sezone delavce. Ti so opravili 78% potrebnega ročnega dela. Po podatkih iz ankete najemajo sezonske delavce na vseh vzorčnih posestvih in sicer v povprečju po 8,5 na posestvo. Posestva v povprečju na en ha hmeljišč najamejo 0,7 delavca pri napeljavi vodil, 0,7 delavca pri čiščenju in navijanju in 0,4 delavca pri obiranju hmelja. Največ najetih delavcev na posameznem posestvu je bilo 30 pri napeljavi vodil, 28 pri čiščenju in navijanju, ter 14 pri obiranju hmelja. Najeti sezonski delavci v letu 2002 so bili predvsem iz Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Romunije.

3.4 Pomen podjetniških informacij

V anketi so odgovarjali hmeljarji tudi o pomenu in osebni vrednotenju domačih strokovnih informacij, ki so jim bile na voljo v različnih oblikah. Pisne Hmeljarske informacije IHPS Žalec, kjer so objavljene aktualne informacije o pridelavi hmelja, je uporabljalo 97% anketiranih hmeljarjev. Ostali 3% so za potrebne informacije občasno koristili avtomatski telefonski odzivnik IHPS Žalec. Tega je prav tako uporabljalo 40% tistih hmeljarjev, ki so brali tudi pisne Hmeljarske informacije.

Polovico (50%) anketiranih hmeljarjev je najbolj zanimalo varstvo hmelja pred boleznimi in škodljivci. 40% hmeljarjev aktualne teme, oziroma sprotne ukrepi pri pridelavi hmelja, 10% hmeljarjev pa se je najbolj zanimalo za različne novosti v zvezi s hmeljarstvom.

Največ, 43% hmeljarjev je pri delu IHPS pogrešalo razvoj novih tržno zanimivih sort hmelja. Četrtnina hmeljarjev je menila, da je potrebno več neposrednega svetovanja na terenu. 10% hmeljarjev je pogrešalo konkreten prenos teorije v prakso, manjši del, 7% hmeljarjev pa je bilo mnenja, da bi morala biti strokovna publikacija IHPS Hmeljarske informacije še bolj obširna in ažurna.

Hmeljarje zelo zanima tudi pridelava hmelja v drugih deželah, saj je kar 97% anketiranih hmeljarjev že obiskalo hmeljišča v tujini. Večina hmeljarjev se zanima za razmere na hmeljskem trgu. Le 10% pridelovalcev hmelja ne spremlja razmer na hmeljskem trgu. Ostali spremljajo razmere v stiku s tujimi trgovci, domačimi trgovci, tujimi in domačimi pridelovalci ter preko ostalih dostopnih informacij.

Tudi v kmetijstvu so elektronski informacijski sistemi za izmenjavo raziskovalnih, strokovnih in tržnih podatkov vse bolj prisotni. Poleg že utečenih načinov črpanja podatkov pridobivajo računalniško podprte informacije iz dneva v dan večji pomen. Z vse bolj razširjeno rabo računalniške opreme vedno lažje premagujemo časovne in zemljepisne ovire pri izmenjavi podatkov tudi na mednarodni ravni.

Z anketo smo ugotovili, da je 17 % hmeljarjev uporabljalo osebni računalnik, vendar še brez spletne uporabe, polovica (50 %) hmeljarjev preko osebnega računalnika uporablja tudi internet. Tretjina (33 %) hmeljarjev osebnega računalnika do leta 2003 za potrebe kmetijstva še ni uporabila.

Iz rezultatov je bilo razvidno, da je polovica anketiranih hmeljarjev (50 %) uporabljala osebni računalnik tudi za potrebe pridelave hmelja. Desetina (10 %) le za splošne kmetijske, 40 % pa jih je uporabljalo računalnik izključno za osebno rabo.

4 ZAKLJUČEK

Predstavljeni podatki o razmerah pridelave hmelja RS po letu 2000 predstavljajo del rezultatov anketne raziskave vključenega vzorca hmeljarskih posestev v RS [5]. Spremembe velikostne strukture so posledica tako globalnih tržnih razmer, kot tudi omenjene spremembe v lastniški strukturi slovenskih hmeljišč na prelomu tisočletja.

Tudi v Sloveniji je tako zaznaven značilen svetovni trend koncentracije v sektorju pridelave, ki se odraža v zmanjševanju števila pridelovalcev hmelja in na drugi strani povečevanju povprečne površine hmeljišč na posestvo. Število hmeljarjev v RS se je v 5 letnem obdobju 2000-2005 zmanjšalo za tretjino - od 231 na 159. Povprečna površina družinskih hmeljarskih posestev se je istočasno povečala s 3,5 ha na 9,5 ha hmeljišč. Še zmeraj pa je bilo 2/3 posestev (96) z obsegom pridelave do 5 ha hmeljišč [1].

V sortni sestavi pridelanega hmelja v letu 2005 je bilo 910 ha Aurore (62%), 190 ha Savinjskega goldinga (13%), 136 ha Bobka (9%), 107 ha Celeie (7%), preostale površine (9%) pa so bile zasajene z ostalimi sortami. 416 ha hmeljišč je bilo v premeni [1].

Povprečna velikost površin hmeljišč v RS je s tem že postala primerljiva tistim v nekaterih konkurenčnih državah pridelovalkah. Nemčija 10,3 ha, Anglija 22,6 ha, Češka 36 ha, Slovaška 24,6 ha, Rusija 7,1 ha, Avstralija 32 ha, NZ 21,2 ha [2].

Glede na globalne razmere velja ocena, da se bo omenjeni trend koncentracije v hmeljarski pridelavi tudi v Sloveniji še nadaljeval. Obseg površin hmeljišč v RS pa se bo lahko ohranjal le ob predpostavki, da bodo razpoložljiva opuščena hmeljišča lahko odkupovali ali najemali preostali aktivni hmeljarji. Ohranitev obsega pridelovalnih površin hmelja v RS na globalni ravni okoli 3%, s tem pa tudi pomembnega deleža količin v ponudbi aromatičnega hmelja pa je nenazadnje tudi strateška nujnost za ugodna pogajalska izhodišče pri sklepanju večletnih pogodb z maloštevilnimi tujimi trgovci in pivovarji.

5 LITERATURA

1. Anon., Statistični podatki o pridelavi hmelja v RS.- Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano RS, Ljubljana, 2005.
2. Anon., Der Barth Bericht Hopfen 2004/2005.- Joh.Barth & Sohn, Nürnberg, 2005.
3. <http://www.hmelj-giz.si/ihgc/doc/1-EC-Table.pdf> (15. sept. 2005).
4. Pavlovič, M., 2003. Slovensko hmeljarstvo v svetovni ponudbi hmelja.- Sodobno kmetijstvo, 36(2003)5, s. 13-15.
5. Štorman, P., Stroškovna analiza pridelave hmelja (*Humulus lupulus* L.) v Sloveniji.- Diplomsko delo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo, Maribor, 2003, 62 s.